

ZORA.

Časopis za zabavo in poduk.

Izhaja
dvakrat na mesec, 1. in 15.
dne na celi poli.

Stoji po pošti za celo leto
4 gld. za pol leta 2 gld. — Za
dižake in učitelje celoletno
2 gld. 50 kr.

Pogled v bodočnost.

Ivan Jenko.

Burno razgraja
Ljuto morje;
Barke ponosne
Dalje hité.

Votlo dviguje
Temni se val,
Zbija ob robu
Sivih se skal.

Brezdno globoko
Zdaj zazijá,
Barko pogrezne
V žrelo morja.

Barke pogubljal
Grozni je val:
Bo li bolj srečen
Čolniček mal?

Manjkajo jadra,
Manjka krmar;
Plaval bo, kamor
Žene vihar.

Ali se vmiri
Burno morje,
Ali mu zvezde
Ljube blišče?

Zgraja valovje —
Naj se pení!
Mokrim se potom
Vdaj brez skrbi!

Ako pogineš,
Nihče ne ve!
Lite ne bodo
Za-te solze!

Prevodi ruskih pesnikov.

Ivan Vesel.

5.

M o l i t e y.

Ne obdolžuj me, Vsemogočni,
Ne karaj, prosim, me nikar,
Zato, ker ljubim mrak polnočni,
Ker moti srce strasti čar.

Zato, ker redko v dušo hodi
Besed mi tvojih živi šum;
Zato, ker v temnih zmotah blodi
Od tebe daleč še moj um.

Zato ker reka navdušenja
Na prsi moje tak bobni,
Zato, ker divja moč kipenja
Tak često mrači svit oči;

Zató, ker svet mi je pretesen —
Umeti Tebe sem se bal, —
In z grešnim glasom svojih pesen
Pa nisem Tebi čast dajal.

Ugasi pa ta čudni plamen,
Ki bode v meni vse sežgal,
In sree mi prestvari v plamen,
Da lepše bom pred Taboj stal.

Ohladi petja žejo grozno,
Ki tak mori me, stvarnik moj:
Takrat bom, da le ne prepozno,
Na tesni pot se vrnil Tvoj.

M. Lermontov.

Poljub.

Humoreska iz gorjanskega življenja.

Česki spisala K. Světla, poslovenil K. Glaser.

(Dalje.)

Pričakoval je Lukaš, da Vendulka k njemu pristopi; ni si upal k njej pristopiti, bojé se, da bi jej ne prišel neušéč, ker je malo poprej vsa v solzah bila. Začela je ogledavati ognjišče, kolovrate in obleko, da bi videla, v kakem redu je vse. Zdaj se jej je približal, na kraj kamna k njej vsedel. in z vso gorečnostjo svoje ljubezni v lice pogledal. Zopet k njej ni mogel besedice spregovoriti in tudi ona ne, nego gledala je, v kakovem redu so kolovrati postavljeni.

Konečno je vendar Lukaš z omolklim glasom rekel: „To je lepo, da me tako rada imaš“.

Začudila se je tem besedam, in skoro bi se bila spustila v smeh, ko bi jej ne bilo težko pri srečanju zaradi ranjke in nedolžnega njenega črvička.

Je-li to kaj novega, da me zato hvališ?

„Novo to ni, pa vendar sem ti hotel reči, da bi se brez tvoje vjernosti ne bilo združilo.“

„Gotovo, gotovo“, je zamišljeno odgovorila, za naju se je vse k dobremu obrnilo, pa za ranjko ne.

To je čudna reč, da ista reč temu žalost, unemu veselje vzrokuje. Pa vendar hočem otroku povrniti, da mi je prostor poleg tebe napravila.

Ravno ko si prišel, sem detetu obljubila, da raji roko zgubim, kakor da bi se mu le en lasce skrivil.

Lukaš je z glavo pokimal. Ni vedel zakaj mu Vendulka to pravi in zakaj on pritruje, pa vendar jej je gledal na usta, ne zaradi tega, da bi lože razumel, kar je pravila, nego ker so bila tako rudeča in vabljliva, morde je bila desetkrat lepša ko takrat, ko je njej na ljubo celo vas vznemirjal, in starega jezil, kamenje na streho metaje, ker si ni anala na vežo; bala se je, da ne bi oče prišli po njo s šibo, ktero so si vsaki večer,

ko jim je v kamrico spat odhajajé lahko noč voščila, s pomenljivim pogledom k postelji prislonili. Ne, nij mogel več na ta usta samo gledati, moral je pokusiti, kako so vroča in sladka, in preje ko se je še Vendulka tega nadjala, je skočil k njej, jo objel in tako vroče poljubil, da se je čuditi, da nij okrvavela.

Vendulka se mu je jezno izvila in ga odbila od sebe s vsemi močmi. Lukaš ni bil pripravljen na to, in je komnu precej kos odbil — vsaj je znano kako močne so naše gorjanke, vsaka vzdigne svojega na kviško kakor nič, če se s fanti igrajo.

„No, te ni sram“, je vskliknila in pri tem zarudela v lice kakor večerna zarja, očevidno razkačena, ne zmedena v sramežljivosti.

„No, no, to pa je obstavljanje za eden poljub, ravno tako kakor da bi bilo danas prvi“, jo je krotil Lukaš, očitno kazajé, da bi svoj zločin rad ponovil.

„Ne rečem, da bi bilo dnes prvokrat pa takrat si bil svoboden; kdo se ima zato brigati, da sem bila zadovoljna? Pa dozdej si še ranjkin“.

Tega slišati ni hotel in se je krepko nevesti vstavljal: „Oho! pošteno sem za ranjko žaloval od pogreba do dnešne meše, in celi ta čas še po tebi prašal nisem in se ne ogledal — samo uni dan sem ti po stari Martinci povedal kar mislim — in dnes o poldne sem svojo žalost verno med prijatelji zapil in tedaj sem ž njo gotov na veke. Prašaj, koga hočeš, vsak ti pové, da sem celo svoboden“.

„Jaz nikoli drugih ne prašam, kaj imam storiti; to že vem sama, in zarad tega se tudi ne bova ljubkovala tam, kjer se še noge tvoje ranjke niso posušile in ko bi mi tudi vsi ljudje rekali, da je to dovoljena reč. Zato še imava časa dosti, ko bova svoja“.

„Res je, da si desetkrat lepši, kot pred tremi leti, ko sem tebi na ljubo zvečer po vesi ropotal, pa takrat si bila desetkrat povoljniji. Le spomni se, kako si vsakokrat zakričala, ko si me z daleka zapazila, če sem se na mrak med vrbovjem plazil poleg potoka do vašega vrta, kjer si me pričakovala, da bi me nihče ne videl. S kako radostjo si mi v naročje priletela, in zdaj pa tako obotavljanje“.

Vendulka se je prav srčno nasmejala, ko jo je ženin spomnil tistih večerov pri vrtu; pa za to pripovedovanje se ni brigala, in o drugem poljubu do cela ni hotela ničesar vedeti. Čuditi se je skoraj bilo, kako se mu je zagrozila: da si bo zapomnil, kaj mu učini, če jej takoj ne da miru.

Ko si pa vendar ni dal reči, in po nobenem nagovarjanju niti dobrem niti hudem ničesar ni opravila — ga je nagloma popadla in poprej ko je se upreti in vbriniti mogel, je bil vže skozi duri vržen; zvonaj je slišal, da je mizo k vratom tiščala, da ne bi mogel v izbo.

Precej dolgo je stal v pol zatemnelem mraku v veži, ko ga nekdo

nagloma z mrzlo vodo polije. Tako si pa vender ni predstavljal dnešnjega večera, begaje za Vendulko k domu svojemu, kamor se je bila tako nagloma pred njim podala. Pa zadušil je, kar se je v njem gibati začelo, neprimerno občutljivost, in skušal se je smejati temu, kar se mu je pripetilo, če ravno kislo. Kdo se sme šaliti, če ne nevesta z ženinom? Moral bi biti velik bedak, ko bi se bil hotel jeziti; to pravico ima vedno nevesta s svojim bodočim možem se malo pošaliti.

Ně skušaje, v izbo se vrnoti podal se je Lukaš na dvor med družino s takim prijaznim obrazim, kakor da bi bil sam rad prišel iz sobe. Posmehovajé je poslušal, kako jo družina hvali, srečo jemu in sebi vošče, da je taka gospodinja k hiši prišla. Na večer se je s hlapcem podal spat na senjak, kjer je spal, odkar mu je prva žena umrla.

Mili Lukaš danas ni bil na senjaku svojemu tovaršu všeč sosed; jegove misli mu niso dale pokoja. Vedno je mislil na to, zakaj se je Vendulka na večer tako mrzlo obnašala, kazaje v očeh najvročnejšo ljubezen. Jej je kak nevgoden vrtunec v glavo prišel. Morde je mislila, da bi jo utegnil zarad zdajne velike vdanosti pozneje, ko bi bila jegova žena, menje čislati kakor se včasih pri možeh zgodi, in mu je tedaj hotela zdaj nekoliko zabavljati? Pa kako bi ga mogla tako krivo soditi? Vedno jo je visoko čislal zarad odkritosrčnosti, in milo mu je bilo vedeti, da je v vsaki besedi, v vsakem gubljenju in migljeju sama gola resnica, nikjer niti pikice laži in prevare. Pa pokaj bi si glavo lomil zarad tega, kar se mu je tako nepričakovano pripetilo, morde sama nij vedela, zakaj tako ravna; saj je to ženska navada, da včasih kaj sklenejo in izvesti hočejo, o čemur nobenega primernege odgovora ne vedo, če jih kdo vpraša, zakaj? Prav za prav v celej reči nič posebnega nij bilo, samo za en poljub je šlo. Če ga danas poljubiti nij hotela, bo ga pa drugokrat.

„Jutre jo že obrne, dalje se ne bo zdržala“, si je mislil Lukaš, predstavljaé si v tolažbo večere v vrtu pri potoku. Za gotovo prepričan, da se zanj ona blažena doba ljubezni jutre na vsak način vrne, se je konečno vpokojil in oči zatisnil, ko je za njim v kurjaku petelin trikrat zapel naznajaé gospodinjam in deklam, da solnčice vže vstaja iz rožnatega vzglavja, naj bi tudi one vstale.

Pa naš Lukaš se je prevaril v svojej nadi, da bo se Vendulka popoljšala. Obnašala se je drugi dan kakor prvi, in tretji kakor drugi; v tem si je dosledna ostala, da poljuba pred poroko ne bo, ker bi se pohujšanje ranjki dalo, ki se je morala iz sveta pobrati, da bi Lukaš in Vendulka srečna bila. Kako prê bi se jej inače moglo zato odmeniti, in kaj drugzega jej na ljubo storiti, kakor to, da se pokaže čast jejnemu spominu.

Zopet nij vedel Lukaš, kaj bi si mislil o svojej nevesti; njeno modrovanje se mu prav nič nij dopadlo; pa kako jej to misel iz glave izbiti, ker mu na nobeno besedo odgovora dolžna nij ostala?

Začel je tedaj prositi. Tudi zdaj mu nij volje izpolnila, ko je prosil za poljub dostavivši, da bi mu vsaj voljo izpolnila.

„No ti si vendar dete, Lukaš“ ga je ozmerjala, vedno mora biti mož nad žensko; zakaj pa se hočeš ponižati pod me; skoro me to mrzi pri tebi“.

Ničesar nij opravil Lukaš, naj je tudi govoril, dokazoval in silil.

Konečno si je začel misliti, da ga nalašč skuša, jo-li res tak vroče ljubi kakor pravi. Mogoče tudi, da se veseli jegove vidljive zmedenosti.

Saj je zapazila, da je nikoli tako ljubil nij, kakor zdaj, — imela je bistre oči in dobre vtipe — pa kaj bi to bilo, šaliti se za kratek čas z njim, na skrivnem pa se jegovej ljubezni radovati in si morde misliti: s tabo smem delati, kar se mi poljubi. So taki ljudje, ki si reči želijo, ki jih z lahka doseči ne morejo, in če jih dosežejo, jih potem zametujejo. Začel se je Lukaš skoro jeziti nad Vendulko in čez teden ji je to v oči povedal, da se mu ne dozdeva več tako dobrosrčna kakor pred tremi leti.

Vendulka pa se je delala, kakor da ne bi razumela, kam meri Lukaš; nikoli od nje primerneга odgovora nij dobil. Občevala je z njim tako srčno, gledala tako ljubeznjivo, poskakovala tako radostno, da čutil se je kakor v nebesih, če se mu je prijazno nasmejala — ko se je pa k njej vsedel, hote se pogovoriti prav odkritosrčno, z njo o tem, kar ga peče, je vedela govor hitro obrniti na kakovo delo, ki jo čaka in prej ko si je mislil, je vstala in odšla.

V tem kratkem času, ko mu je gospodarila, je v jegovem gospodarstvu vse drugače izgledalo — vsak kot je imel drugo lice, smehljajé se delala je od ranega jutra do poznega večera, da bi popravila, kar je ranjka zanemarila — nij ji ostajalo mnogo časa za razgovarjanje; pa kar je zaljubljen Lukaš pri vsej delavnostij, skrbljivosti in marljivosti, pri vseh njenih modrih in potrebnih napravah, ki jih je storila na jegovem posestvu, tirjal, je bilo to: imeti je hotel poljub; družega si nij želel, kaj družega nij prosil.

Kdo bi se mu tedaj izmed nas čudil, da je konečno potrpežljivost zgnubil, ker nij mogel niti z lepa niti s huda doseči, česar si je pozelel. Rastogotil se je na Vendulko in vdaril z nogo ob tla.

„Ti, Vendulka, napravi enkrat konec nagajanju; če me ne primeš pri tej priči okoli vrata, kakor takrat v vrtu pri potoku, pa boš videla, da ti nekaj učinim, kar te bo jezilo, koj se podam v krčmo in ne pridem poprej domu, ko zaide solnce tam za goro“.

Rudečica jo je oblila, groza jo je neprijetno dirnula; da bi pa bila željo izpolnila, na to še misliti nij bilo.

„Če zdaj v teh letih nijmaš več pameti, pa idi“ mu je kratko odgovorila in ga samega pustila.

Tega se povse nij nadjal; mislil je da raji na vse privoli, da on le doma ostane že zaradi tega, da ne bi ljudje blebetali. Ne samo, da mu želje nij izpolnila, moral je tudi izvršiti svojo grozbo, če je hotel dosleden ostati. Vzel je kapico in naravnost se podal v krčmo, kamor se je poprej le takrat podaval, če se mu je poleg ranjke po Vendulki tožilo; in zdaj ga je Vendulka sama tje stirala! Odšel je: pa kipelo je vse v njem. Hotel se je za vsako ceno nad nevesto maščevati. Vračaje se iz krčme pozno domu je vse v veži nastavljene škafe in ponve pobil, da bi se le v izbi slišalo in da bi si mislila, da se ga je prav močno nalezal — in to zaradi nje.

Kako bi pa ne bila spoznala Vendulka, da ji vse to nalašč dela? Najpoprej se je jezila, ko je slišala, da je v veži tak brup in lom, kakor grom, in se je na ves glas smejala. Hotel jo je kaznovati, pa je sam sebi največ škodoval, ker je vedela, da nij pijanec in ker je to tudi vedela, da se čez eno noč to tudi ne zgodi, če nijma človek posebne nagnjenosti k temu.

Med dnevom nij niti z eno besedico zmerila jegovega večernega izleta, a bolj kakor drugekrati se mu je izogibala; bala se je, da bi je smeh ne prisilil, če bi dalje z njim govorila o tem, kar je sinoči izvršil. Čudila bi se mu ne bila, ko bi bil šestnajstleten fant; a tak mož, spoštovan občan in pri vsem tem še vdovec! Polomi škafe in ponve zaradi — poljuba! S tem pa je Lukaša bolj in bolj dražila in jezila; nerad, jako nerad je tako ravnal, a kaj mu je ostalo pri njenem ravnanju? Moral se je končno spomniti tega, kar mu je otec povedal o njeni glavi. A Lukaš se je smejal, nehoté mu tega verjeti. Nij bil stari Polucki zastonj boter Žalobnik, kakor so si ljudje mislili. Lukaš je začel priznavati, da se za njegovimi vzdihli in dvombami marsikatera resnica skriva.

„Če se mi hoče ponositi na vsak način s svojo železno glavo, i no, jej moram tudi jaz pokazati, da nijmam marcipanove!“ si je mislil jezen, ne spregovorivši ta večer niti besedice in se podal po večerji zopet v krčmo, kakor da bi bila to že dognana reč, da bo zahajal tje kadar koli se mu poljubi. A tudi ona drugi dan niti — muk — ne! Ko je to tak dalje se izvrševalo, je Lukaš razvedel, da ž njo prav nič ne opravi, dokler jej za njeno trdoglavnost ene prav skeleče ne vpihne.

„Imela si včeraj lepo zahvalo, da so me ljudje do rana še v krčmi videli“ je spregovoril smehljajé se.

„To so ti modrijani, ki se smejiijo, če kdo kaj neumnega stori!“

„A oni dobro vedó, da bi med nje ne hodil, ko bi ti taka bila, kakoršna bi morala biti.“

Vendulki je minula šala.

(Dalje prih.)

Tomaž Babington Macaulay.

Črtica iz njegovega življenja.

Fr. Jaroslav.

(Konec.)

Trdilo se je, da je Macaulay bil zelo čmeren in sarkastičen mož, a kar se tiče mene, primoran sem izpovedati, da proti meni se je vedel vsak pot takisto, kakor pristoji dobro odgojenemu možu, ter da je bil jako blagega srca.

Čez 4 dni sem bil dober, in koj sem šel k učenjaku. Dobil sem ga v naslonjaču prebirajočega nemški prevod zanimivega romana „Woodstock.“

„Ali vam je znan Walter Scott? Ne menim, če ste čitali ga, kajti kateri naobraženec nij čital njegovih romanov, jaz menim, če ga razumite?“

„Ne, gospod!“

„Škoda! S kolikim veseljem bi prebirali Scottove romane. Čakajte, nekaj vsaj naj vam povém zastran njega. Scott se je gledé značajev in kolorita čarovega strogo držal zgodovine, gledé dogodjajev pa ne. Pripoveduje nam dogodke, ki se nikdar nijso bili prigodili, a mogoč je vsakater, vjema se z dobo, ter je prikladen osobam, ki so vpletene v dogodek. Vitez Lee, ki ga jako dobro slika, je Walter Scott sam, tako kakor piše, bil bi on delal in ravnal na vitezovem mestu, razve da ne bi bil tako ostro postopal s svojo deco; toda Leejeva ostrost je primerna tadanjemu času. Slog Scottov je prekrasen; jaz prebiram dela tega mojstra ravno tako pazljivo, kakor godec pazljivo svoj nastroj ubira. Spisovati hočem zgodovinsko delo, mnogo gradiva sem že nabral, ali v prošli čas me noben pisatelj ne more vtopiti tako, kakor véliki čarodejnik Walter Scott, kajti on piše prav takisto, kakor da je bil sam doživel vse, kar piše.“

Macaulay je na toliko napredoval v nemščini, da je skoraj neverjetno; trdim, da bi bil postal eden prvih jezikoslovskih učenjakov, da je ves svoj čas študiranju jezikov posvetil.

Neko jutro po učenju vpraša me Macaulay: „Doklej še ostanete na Angleškem?“

„En mesec,“ odgovorim.

„Tedaj se več ne vidiva. Gospod, pojutrašnjim grém iz Londona, jutri pa imám mnogo opravka. Težko, da se ob mesecu vrnem.“

„Žal mi je.“ — Povém, da se mi je bridko storilo in nissem mogel govoriti.

Macaulay ljubeznjivo omeni: „Ste še od malo ljudij slovó jemali. Nemci ste občutljivejši nego mi.“

Ker nissem odgovoril, posegne po zvezek Rückertovih pesen, katere je jako cenil, in začne čitati iz njih. Odloživši knjigo omeni: „Nu, kako ste zadovoljeni z mojim izrekovanjem?“

Jako sem zadovoljen, gospod Macaulay. Nič drugega nij treba, kakor mnogo govoriti nemški, pa s takimi, ki dobro nemški govoré! Škoda, da je tukaj mnogo Nemcev, ki slabo nemščino govoré, pa vendar podučujejo v njej.“

Tudi taki Angleži se nahajajo po Nemškem. Slišal sem jako naobražene Nemce slabo angleščino govoriti, a te zato, ker jih niso temeljito naobraženi učitelji podučevali.“

Macaulay me je povabil na obed, ker je bil zadnji najin dan.

Žalosten sem šel od učenjaka, katerega sem čestil, pa tudi jako ljubil. Se vé da nissem mogel takrat prevideti, da hoče imé tega moža na toliko zasloveti. On čas še nij bil spisal svojih mojsterskih Essay-jev, zgodovine Angleškega.

Bulwer trdi o teh delih, da so gledé sloga nedosegljiva v prebogatej literaturi angleškej.

Popoludne ob šestih v drugo pridem k učenjaku. Veselo je prskal ogenj v peči, kar je bilo mi tem prijetnejše, ker smo imeli deževen in mrzel dan. Macaulay me prijazno pozdravi, služabnik pa nanosi angleških jedil.

Ker sem bil jaz kljubu slabemu vremenu cele tri ure po mestu tekal, bil sem lačen, in zbog tega sem slastno jedel. Macaulay se je smejal: „Kaj menite, ko sem bil mlad študent, kako sem bil jaz uren in delaven pri jedi.“

Okusne jedi so stale na mizi, in Macaulay je ljubeznjivo stregel.

„Pokusite vse jedi po vrsti, in izvolite njé, ki vam teknejo; za na zadnje vam imber priporočam, on pospešuje prebavljanje. Jaz, kedar hočem dalj časa delati, malo, ali izbranih jedil uživam. Pivo pijem, kedar hočem počitka. Čaj pa je vsak pot dober pomočnik pri vspešnem delu.“

Ko sediva pri mizi, dojde nek gospod, izkren prijatelj učenjaku, česar sem se kmalu prepričal.

Macaulay naju predstavi drug drugemu. Gospod sede za mizo, poseže po suharu in kozarcu vina, trdé: „Tomaž, ali res pojdeš v Indijo?“

„Ne še, Alfred. Pozneje, če bo kazalo, pojdem pogledat v to deželo čudežev.“

„Danes sem jaz govoril z nekim misijonarjem iz vshodne Indije; tožil je, da se malo ljudij na kristijanstvo spreobrača.“

„I nu, zakaj se ne poskuša z rimsko-katoliško vero, ki je vabljujejša jugovičem?“

„E Tomaž, ti pa le rimsko cerkev zagovarjaš!“

„Da Alfred.“

Ali je Macaulay z opozicije tako govoril, ali se je njemu katoliško obredoslovje zdelo prikladnejše Azijcem, tega ne morem presoditi.

„Ali je res, da se nemščine učiš?“ popraša prijatelj:

„Nu, ti me že smeš izpraševati, in tebi tudi brez ovinka odgovarjam, ker tudi jez tebe izprašujem.“

„Tomaž, kaj takisto govoriš, kakor da bi kedaj lagal.“

„Kaj pak da ne, ali razun svojim roditeljem nijsem nobenem drugemu dolžan dovoliti, da me izprašuje, toraj navadno ne odgovarjam, ali pa zelo zbadljivo. Učil sem se nemščine od tega-le gospoda, vzlasti izrekovanja. Alfred, pa ne pripoveduj naprej. Gospod se kmalu vrne na Nemško, ne sprejema novih učencev, toraj tudi priporočanja ne potrebuje. Sedaj vse veš.“

„Dobro, dragi Tomaž, tako naj bode, kakor želiš. Ali čemu skrivaš, da se sedaj nemščine učiš?“

Macaulay se je nasmejal rekoč: „Tudi na to vprašanje ti hočem odgovoriti: Moje sestre so vzadnjič nemški govorile. In jaz sem dejal sam pri sebi: Kaj, one znajo govoriti ta sprostranjeni in bogati jezik, jaz pak ne! To ne gré! Vrhu tega, saj znaš, čim več si človek osvoji na duševnem polju, tim veljavnejši mož je. In zato sem dejal svojim sestram, ki so se ponašale z znanjem nemščine: „Le čakajte, kedar se bode poljubilo mi, takrat hočem z vami nemški govoriti, sedaj pa ne.“ Sestre namreč nijso vedele, da takrat še nijsem znal govoriti, in tudi nij treba, da bi izvedele. Na polju znanstvenem mora človek do cela izveden in gotov biti. Sploh pak, da bi slehernemu, ki se mu sljubi izpraševati me, odgovarjal in opravičeval se zaradi onega, kar mislim in delam, za to jaz od svoje strani nijsem zavezan, od nasprotné strani pa nihče pravice nijma izpraševati me.“

Macaulay nij ljubil nobene ženske, razen matere; umrl je samec. Lepega, čistega perila je vedno v izobilju imel, obleka je bila vsak pot iz najboljšé robe, a kako se je prijela ga, na to je malo porajtal. Časih je bil jako zamišljen. Ena sama beseda, ki jo je čital ali čul, je časih vzbudila v njem po cele vrste mislij, in tedaj je knjigo odložil, vsel k pisnjej mizi, ter razlival svoje misli na papir.

Leta 1852. sem še en pot videl ga. Z veliko pazljivostjo sem prebival njegovo obširno delo: „History of England from the accession of Jamez II.“ ki mu je v nekaterih krogih večo slavo pridobilo, nego druga

njegova slovstvena dela. To delo se v obče jako hvali, vendar se pisatelju tu pa tam očita, da tedaj, kedar so potekli viri, prilival je iz svoje fantazije, ter da je sem in tje preenostranski zasukaval poedine podatke vzešči iz tekočih virov.

Ne dá se tajiti, da vsak poedini zgodovinpisec ali kritik sodi s svojega stajališča in po svojej individualnosti. Preiskoval, primerjal, preudarjal pa je Macaulay gotovo vse, kar nam podaja v svojih delih, toda on nij bil navaden suh zgodovinpisec in naštevalec izvršenih dogodjajev, on je zajemal in bral tudi s potez kakega rokopisa, s kake ohranjene obleke, s kake priljubljene pesni, zgodovinsko znamenite osebe, zajemal je iz takih virov mnogo več, nego marsikateri drugi, ki se še ne zmenijo za enake stvari. Po takih preziranih, a do malega zanesljivih starinah prerodil je Macaulay značaj dotične zgodovinsko znamenite osebe ter potem narisal lep historičen obraz.

O španjolskem gledišču.

Spisal Janez Parapat.

(Dalje).

Delavnost njegova v tem času je velikanska, do malega vse igrokaze, katerih je neki nad tisoč, spisal je v tej dobi, stotine med njimi je izvršil v enem dnevu, nikoli ni nič popravljaj in nikdar se ni zmotil v meri. Zato se v njegovih izdelkih vidi večkrat, da je prvo djanje najživahnejše in boljše, poslednja čedalje slabša, kakor da bi se bil pesnik pri neprestanem delu vtrudil. Lope de Vega je brez ugovora najrodovitniši igropisatelj na zemlji. Nenavidni Cervantes ga je imenoval „el monstruo de la naturaleza“ in njegova dela so na svetlo dali z naslovom: el fénix de Espanna. Njegova domišljija je neusahljiva, živa, izvirna — laški Goldoni, ki se je kakor drugi mnogo učil od Vege, ne dá se mu primerjati — naglica, s katero je pisal, ni ga zapljevajala, ponavljati se tako pogostoma, kakor uglajenega dvornika Calderona, ki je vestno pilil in likal plodove svojega duha. Lope de Vega slika svojo dobo, ljudi, njih dejanje in nehanje, njih dobro in slabo stran živo in resnično, kakor jih je opazoval. Zatoraj so njegove igre realistične, včasih preveč realistične, da niso prebavljive današnjim prijateljem glediščne muze. Iz tega tudi izvira, da je težko povedati, ktere izmed ogromnega števila njegovih iger so najboljše? Zgodovinske najboljše hvalijo kakor n. p. El rey Bamba iz gotiške, El primer Faxardo iz mauriške dobe na Španjolskem; El nuevo mundo predstavlja najdenje Amerike, El gran dugne de Moscovia pa zgodovino lažnjivega Dimitrija. Dobre igre so tudi: La hermosura

aborrecida (zaničevana lepota), Los flores de Don Juan, Por la puente Jnana (čez most. Ivanka) in mnoge druge. Ni je skoro igre, da ne bi je bil kdo ali posnemal ali še celo njene ideje sebi podtaknil. Komtura de Ocanna sta posnemala Calderon v svojem županu (El alcalde) in Rojas v „Castannar“ Sina Redvanskega (Elhijo de Rednan) je Calderon navdihnili s krščanskim duhom v krasni igri: življenje je sanje; El tirano castigado spominja na Šilerjeve „Tolovaje“ na njegovo „Rokavico“ „El gnante de donna Blanca.“ Mnoge igre Vegove so še danes Španjolcem priljubljene. Tu in tam po sedanjem okusa preostrojene in predelane bile bi marsiktere lepota repertoaru kterega si bodi gledališča zunaj španjolskega. Izbrane igre njegove stana na svitlo dala Hartzenbusch v 4 zvezkih v Madridu 1859—60 in Evg. Ochva v Parizu 1838.

Lope de Vegov vrstnik je bil Gabriel Tellez ali el maestro Tirso de Molina, rojen v Madridu l. 1570. in umrl kot duhovnik in pridigar l. 1648. Hartzenbusch, izdatelj njegovih del (Madrid 1839—1842 v 12. zveskih) imenuje ga prvega komičnega igropisca španjolskega. Ko bi od njega družega ne imeli, kakor: La celosa de si misma (ljubosumna zavoljo sebe), Don Gil de las calzas verdes (Gosp. Viljem v zelenih nogovicah), La villana de Vállecas (kmetica iz Vallecass blizu Madrida) in El amor medico (ljubezen zdraviteljica), postaviti bi ga morali med najizvrstniše komike. Le angleški Shakespeare mu je kos, Molière in drugi nikakor ne. Molinov izgled je Lope de Vega, v komiki ga presega. Njegove igrokaze, kterih je ostalo kakih 60, sedanji Španjolci navdušeni gledajo. Razen navedenih naj omenimo še nektare, ki niso slabše od onih: n. p. Marta la piadosa (pobožna Marta), ki živejše in bolj poetično slika hinavščino nego Molièrov Tartuffe; Amor y celos hacen discretos (ljubezen in ljubosumnost izmodrjuje) družinska vesela igra bolj lična in olikana nego Vegove, Ventura te dé dios, hijo (Bog ti daj srečo, sin!) čegar realizem naravnost nasprotuje idealnemu Calderonu; El amor y el emistad kaže ljubezen in prijateljstvo, dobro osnovana, a ne tako komična igra kakor sploh Molinove; La Gallega Mari Hernandez (Galičanka Mari-Hernandez) je še dan današnji prijetna na gledišču zaradi čudne mešanice gališkega narečja in nekterih živih prizorov; El convidado de de piedra (kamniti gost) dramatična predstava pravljice Don Juana, ktero so obdelovali po svoje Calderon v „La minna de Gomez Arias“, za njim Zamóra, J. Zorilla, Molière, Corneille in slednjič Mozart v operi „Don Juan.“

Tretji na španjolskem parnasu je Pedro Calderon de la Barca in sicer ne tretji zaradi vrednosti, ampak tretji po času, zakaj v svojih strokah je nedosegljiv kakor poprejšna v svojih. Calderon se je rodil v Madridu l. 1600 in umrl l. 1687. Tudi on je bil duhovskega stanu. Trinajst

let star spisal je prvo igro „El carro del cielo (nebeški voz), igrali so jo s sijajnim vspehom. Med vojnim hrupom kakor Cervantes in Lope de Vega ni miroval skladati razne igre. Njih slava je donela na dvor kralja Filipa IV., ki ga je poklical k sebi ter dal mu obleko viteškega reda sv. Jakoba, 41 let star je postal dvorni kapelan in se popolno posvetil gledališču. Veliko, veliko je spisal; pravijo, da 120 veselih in žalostnih igrokazov, katerih se 108, in do 100 Autos. Povzdigovali so Calderona do nebes, da so tem nižje postavljali njegova vrstnika Lope de Vega in Molino. Zlasti nemški Schlegel ima v tem dvomljive zasluge. Po njegovem priporočevanju nastal je na Nemškem pravi kult Calderonovega gledališča. V Beču in Lipsiji so v izviru izdavalι njegove igre, V. Schmidt jih je klasificiral, W. Šlegel komentiral, Gries, Malsburg, Martin in drugi od besede do besede predstavljali v nemški jezik, vsi pa neizmerno slavili Calderonovega duha, a na odru, ki svet pomenja, niso se udomačile. Razloga temu sta zlasti dva: lirično-epične tirade, tako zvani estilo culto, ki ga imajo španjolski dramatikι sploh, nekteri v tako obilni meri, da včasih komaj razločimo, kaj je igri bistvenega, in dolgočasni troheji in asonance niso ugajale nemškemu občinstvu. Razloček med španjolskim in nemškim jezikom je prevelik; da prodrejo španj. igre v izvirni obliki, treba jih je uravnavati, da ustrezajo jezikovim posebnostim nešpanjolskim, česa niso zamudili zlasti nemški igropisci, ki so mnogo zajemali iz bogatih zakladov španjolskega gledališča. Nemškim romantikom naravnost nasproti francoz Sismondi in njegova šola najde v Calderonovih igrah le zvonečo pisavo, nabuhneno, silno pretiranje v visokih predmetov, ki jih potem podira s smešno prisiljeno poezijo. Po mnenju francoskih modroslovcev Calderon ne pozna običajev ter je vreden reprezentant sramotne dobe Filipa IV. in Karola II.

To kakor ono trdenje je napačno: Calderon je velik dramatik, najslavniših eden, kolikor se jih je doslej rodilo na zemlji. Da se njegovi verski, moralčni in politični nazori ne strinjajo s sedanjimi, da je njegova doba kolikanj različna od naše, kdo more to njemu v greh šteti? Bil je otrok svojega časa, svojega naroda in slikal je oba z vsemi njunimi napakami, a tudi z vsemi krepostmi tako dovršeno, da v ličnosti in uglajenosti v družinskih ali veselih igrah prekosi svoja imenitna tekmeča Lope de Vega in Telleza. Iz te vrste so najboljše: *Dicha y desdicha nombre* (zgodna in nezgodna imena,) *La dama duende* (gospa kot škrat) *Guardate de la agua mansa* (varuj se tihe vode) *Hombre pobre tode es trazas* (ubogega človeka so samo načrti), *Mannana será otro día* (jutri bode tudi še dan), *Nadie fie su secreto* (nikdo ne zaupaj skrivnosti svoji) *El astrólogo fingido*, (izmišljeni astrolog,) za njimi *El secreto á voces* (očitna skrivnost) *El maestre de danzar* in druge. A tudi v tragičnem pathos-u ga ne dosežeta vrstnika njegova, se

vé, da ta tragika opira se na razmere njegovega časa, ki so se do danes jako spremenile in vzrokujejo, da nam ne imponira. V tej stroki so imenitni: La ninna de Gomez Arias, El alcalde de Zalamea, alegorična: La vida es Suenno. Spisal je poleg imenovanih mnogo krščanstvo slavečih igrokazov, kakor: La devocion de la cruz, spominjajoč na razbojnika Moora, El mágico prodigioso, španjolski Faust, El principe constante, na Nemškem mnogočislana komedija, La Sibila del Oriente, apoteosa Krist. križa, El gran principe de Fez itd. Njegovi mitologični igrokazi Eco y Narciso, La estatua de Prometeo, El mayor encanto amor, El monstruo de los jardinez, El laurel de Apolo in drugi so deloma čarobne poezije, deloma spevoigre z ogromno mašinerijo. Spanjolci sami hvalijo izmed Calderonovih dramatičnih izdelkov: El alcalde de Zalamea, La vida es sueno, Las armas de la hermosura, El medico de su honra, Casa con dos puertas, El secreto á voces.

Posebnost Calderonove muze so njegove igre, autos sacramentales imenovane. Duhovne predstave so gojili v srednjem veku sploh povsod, toda na španjolskem poluotoku so jih povzdignili v dovršeno umetniško obliko. Njih število je na stotine. Vsi vzvišeni duhovi so se poskušali o njih, a venec zasluži Calderon. Autos so tvarine zajemali iz sv. pisma, nekateri — autos al nacimiento — poveljavali so rojstvo Krist., drugi — autos sacramentales — presv. Rešnj. Telo. Zlasti v poslednjih, po številu obilnih, kaže se nam kastiljska poezija v najsijajnejšem svitu, v skoraj nedosegljivi krasoti. A tudi ni lahka naloga, najskrivnejše resnice keršč. vere v umetnej in visokemu predmetu vseskozi dostojnej obliki predstavljati narodu, ki je tako veren, kakor španjolski. Tu je pomagala alegorija, ki posamesnim pojmom vdihuje življenje in jih obdaja s primernim človeškim značajem. Calderonova nenavadno cveteča, žarna, kršč. duha polna domišljija je bila kakor vstvarjena za to: njegovi autos presegajo vse druge. Izmed sto autos njegovih imenujemo: La cena de Baltazar, La vinna del Senor, La primer flor del Carmel, El nave del mercader, ki jih je natisniti dal Ochva v svojem „Tesoro del teatro espannol, drugi nam niso znani.

Igrali so autos do konca XV. stoletja po cerkvah, potem na očitnih trgih. Gledišče je bil nekoliko vzvišen oder, zadej in na straneh so stala visoka kola, preprežena s pregrinjali: To je bila garderoba in kulise ob enem. Kedar so hoteli občinstvu pokazati stransko sobo ali dno ali kako prikazen, odgrinjali so zagrinjalo enega ali več voz. Gledalcev so vselej imeli silno veliko, zlasti v Madridu je bil dan presv. R. T., kjer so predstavljali autos, naroden praznik, neštevilno ljudstvo, kralj sam, njegov dvor velikaši in kar je bilo imenitega so verno poslušali čarobne verze lepo-glasne španjolsčine.

Calderonova dela so mnogo in mnogokrat na svitlo dali, n. p. Pando y Mier v 6 zveskih v Madridu leta 1717 in 1760, Ariban v Madridu leta 1848—1850 v 4 zvezkih, Hartzenbusch l. 1856 tudi v 4 zvezkih.

(Konec prih.)

Najsrečniši Bonapartov.

D. Trstenjak.

Proč od hrušča velikega sveta v mali vasi, katero so loze in travniki venčali, blizo mesta Florence živel je ob času francoske cesarske dobe ubog vaški župnik, ki je nosil ime velikega Korsikanca, ki je takrat že celi svet stresal. Živeč samo dolžnostim svojega poklica se je malo brigal za dela in vspehe nenasitljivega zmagovalca. Veče sreče ni znal, nego da vidi svojo srenjo srečno in zadovoljno, največje veselje mu je bilo, če je zamogel kakemu nesrečniku svétom in djanjem pomagati.

Nekega dne, ko je sedel v prosti svoji sobici, katere oknica so ovijale košate brajde, začuje iznenada rožljanje orožja in ropot konjev. Preplašen pogleda stari možek skoz okno. Dosle ni se še v njegovem kraju slišal bojni glas in stok po boji v nesrečo spravljenega ljudstva. Hotel je skoz vrata pogledati, ko jegova služahnica stopi v sobo, in vsa prestrašena reče:

„Oh, čestivredni gospod! ves dvor je poln vojakov, francoski dragunci so, in tako hudo kolnejo, da me je strah“.

„Pojdi dekle! reče župnik, in vprašaj jih, kaj želijo, in če hočejo jesti in piti imeti, daj jim, kar ravno doma imamo“.

Dekle dirja na dvorišče, pa že jo sreča plešast častnik visoke rasti. Izpod trivoglatega klobuka se bliščita žarne oči, črni mustači so ga še strašnejšega delali. Po obleki se je koj poznalo, da je — general. Vendar naš župnik se ne prestraši, marveč prijazno častnika pozdravi. Tujec vpraša ga s ostrim glasom:

„Vi se velite Bonaparte, in ste stric Napoléonov — cesarja Francije in Italije?“

„Sveta mati božja! kliče župnik rokami ploskajoč poln začudjenja“, „tako daleč je mali Napoleon prišel?“

„Mati njegovega veličstva“, — nadaljuje general svoj govor, — vendar župnik ga preseče z klikom: Ah Laetitia!“

„Madame Mère! — cesarjeva mati je o Vas ž njegovim veličstvom govorila“ — zavrne general.

„Z malim Napoleončkom?“ župnik sopet naivno vpraša.

„Z veličstvom — cesarjem Francije in kraljem Italije“, popravlja general, in Njega veličstvo me je k Vam poslalo, da Vas vprašam, ka-

tero škofovsko stolico si Vi v Italiji ali Franciji želite? Ob samem se razumi, da tako bližnji sorodnik ne more ostati ubog vaški župnik.

„Pa! — moj gospod, — jaz nevé, — jeclja župnik — zdaj ves zarudel — zopet ves bled . . . „jaz sem le slaba luč, slab svetilnik, — prost delavec v vinogradu gospodovem — nikar se ne morem misliti v taki službi Res lepo bi bilo tisočero jih ublaževati in blagoslovom sv. cerkve osrečevati . . . pa . . . pa . . . res ne vem, jeli bi bil za tako imenitno službo“!

„Jaz moram odločen odgovor, gospodine župnik! svojemu cesarju prinesiti“ — reče hladno general, „moj mogočni gospodar ne ljubi neodločnosti“. —

„Da — da, tak je bil zmirom ta Napoleonček! — oprostite gospodine General, jaz se težko privadam — tega malega trmoglavega Napoleončka, ki je tolikokrat na mojem kolenu jahal, — to okorno dete krotke Laetitie“.

„Prosim, gospodine! govorite o mojem in Vašem mogočnem gospodarji z drugimi besedami“!

„Za božjo voljo, da! — reče starček, — „pa je-li je vse to res, ali samo basen? — mali Napoleon — cesar, in moja Laetitia — mati cesarjeva? Oh! — in jaz sem jeno prvo spoved slišal“!

Po teh besedah se starček malo odahne, pa z miloresnim glasom reče generalu:

„Recite mojemu netjaku — cesarju, da se mu lepo zahvalim za njegovo velikodušno ponudbo, recite mu, da sem rajši župnik v tej ubogi, neimenitni vasi, ki še mene zelo potrebuje, — da nimam potrebnih vlastnosti za apostoljskega škofa, sem že tudi prestar, in bi se težko privadil na sijajni dvor, — recite malemu Napoleončku in jegovi materi — so dobri otroci, ker se spomnijo starega strica — Bog ju blagoslovi, — a jaz nečem niti škof niti kardinal biti“.

Iz ogorelega lica generalovega se je zabliskal žareč ogenj, on se odkrije, in klobuk v roki držeč reče: Nemorem drugače, nego tako se od Vas posloviti:

„Vi ste poštenjak, kakor jih je malo na svetu! Zdravi ostanite, in me ohranite v blagem spominu! Povedal bom cesarju Vašo odloko“.

Cesar Napoleon je slonel v kotu okna palače tujlerijske, in narekoval svojemu tajniku svet raztresajoča povelja, ko se mu javi, da je general Lefebre prišel, in želi pred cesarja stopiti.

Napoleon mu nekoliko stopinj naproti stopa, in ga naglo vpraša: „No, kaj reče stric“?

„Sir! odgovori Lefebre, župnik Bonaparte hoče župnik v svoji borni vasi ostati, tam se čuti na pravem mestu, — za škofa, meni da nima potrebnih sposobnostij“.

Cesar nekaj časa križem položenimi rokami zamišljen stoji — ter reče: „Naj si je, kar je, pa naj ne reče, da spada v rod Napoleoncev“.

Dogodbe sveta so šle svojim putem. Iz Rusije se povrne Titan, — ki je pol sveta vidil pred svojimi nogami, — zlomljenim srcem. Mali otok Elba, kamor je bil izobčen, bil je premal za njegovo gospodstvo. Še enkrat je zbral vse moči svojega duha. Bitva pri Belle-Alliance ga je spravila — na drug otožnejši otok — svetohelenski, kjer je imel dovolje časa premišljevati minljivost svetne velikosti in svetnega gospodstva. Na pečini sedeč je gledal nekega dne v vzburkano morje, ko mu komornik prinese črnim voskom zapečatjeno pismo. On je razpečati, prebere, — v kratkih besedah je mu bilo naznanjeno, da je stric jegov, župnik Bonaparte v visoki starosti mirno zaspal v Gospodu po dovršenih obilnih dobrih delih, močno obžalovan od svojih župljanov.

„Kdo ve, — reče Napoleon z bridkim smehljajem, ako ni bil ta naj-srečniji naše rodbine?“

D r o b n o s t i.

J. Pajk.

Letos je sto let, kar se pri nas krompir sadi. Kajti čeravno je admiral Drake ta sedež užé v 16. stoletji v Evropo prinesel, vendar se ta dolgo nij mogel udomačiti, česar se stari predsodki onega časa krivi bili. Stoprv učenemu francozu Parmentier-u se je l. 1773 posrečilo, da je kralja Ludovika XVI. za ta sad pridobil, in tako se je iz francozkega kakor vsaka nova šega tako tudi nov živež krompir brzo po Nemčiji in po Evropi zaplodel.

Predmestje Slavjanici v Palermu.

D. T.

V Sicilii nahajamo slovanske naselbine, kedaj so tje prišle? Büsching (IV. 529) imenuje kraj in grofijstvo: Sclafani = Slavani. Arabski pisatelj Jakuta, ki je živel leta 1230, imenuje to predmestje: Hu Siglab. Siglab, Sagalib, Seklab imenujejo armenski in arabski pisatelji: Slovane. Gotovo so se iz Dalmacije v Sicilii naselili.

Izdajatelj i odgovorni urednik: Martin Jelovšek.

Tisk in založba „Narodne tiskarne“ v Mariboru.